

Do mužů se ještě vcítit neumím

Do českého literárního světa vtrhla silou vichřice. Její prvotina *Slepá mapa* (2013) byla nominovaná na Knihu roku. Po dalším románu *Hotýlek* vydala loni knihu *Hana* a ta se záhy stala bestsellerem, byť svoji hrdinku nechá čelit holokaustu a tyfové epidemii. **ALENA MORNŠTAJNOVÁ** (54) je důkazem, že nikdy není pozdě. O tom, že napíše knihu, prý snila už od dětství, ale dočkala se až v padesáti. Dala výpověď v práci, sedla si za počítač a začala. A debut to byl vynikající.

■ Vaše starší dcera je vystudovaná knihovnice. Dáte na ni, když přijde s námítkou?

Když píšu, s nikým to nekonzultuji. Ale s vydáním té první knihy mi hodně pomohla. Když jsem příběh dopsala, zeptala jsem se jí, kam mám rukopis poslat. A poradila mi Host. Myslela jsem si, že je to malé brněnské nakladatelství. Kdybych tehdy věděla, jak dobré knihy vydávají, nikdy bych si netroufla k nim svou knihu poslat. Asi půl roku se nic nedělo a pak mi konečně přišel e-mail, že knihu rádi vydají. Měla jsem samozřejmě ohromnou radost.

■ Co vám dcery řekly na vaši prvotinu *Slepá mapa*?

Byly úplně nadšené, protože kdo by to ode mě čekal, že?

■ To řekly?

To říkám já. Ale byly překvapené, protože on nikdo nevěděl, že píšu knihu. Rodina byla zvyklá, že pořád sedím za počítačem, protože se věnuju překladatelské činnosti. Ani je nenapadlo, že bych dělala něco jiného.

■ Pak přišel v roce 2015 *Hotýlek* a vloni *Hana*. Za tu asi taky byla pochvala, ne? Dlouho jsem tak dobrou knihu od českého spisovatele nečetla.

Děkuji. Dcery mě chválí pořád. Vědí, že se mnou musí vycházet (*usmívá se*).

■ Podepsaly by můj dojem, že se s každou knihou zlepšujete?

Mně se zdá nejzajímavější *Hotýlek*. Vlastně nechápu, proč *Hana* na čtenáře tak funguje... Možná se mi ale *Hotýlek* tak líbí i proto, že se mi to psalo z těch tří knih nejsnadněji.

■ Nemáte ráda, když se vám text vzpouzí?

Nemám. Když začínám psát, mám příběh dopředu promyšlený. Ten se nevzpouzí, ale mrzí mě, když se mi tam nedaří dostat to, co chci říct: Někjaké téma nebo názor. Ve *Slepé mapě* jsem chtěla, aby každá z těch tří postav měla jiný přístup k životu, aby bylo vidět, že se životem je třeba se poprat, i když se nevede. V *Hotýlku* jsem chtěla ukázat různorodost společnosti za totality. Jak se různí lidé s morálními nástrahami různě vypořádávali. Někdo se dokázal vzepřít, někdo byl slušný v rámci možností a někdo těch mnohdy absurdních pravidel využíval. Původně to byl příběh dvou nevlastních bratrů, jeden byl konformní typ, druhý se přizpůsobit nedokázal. Ale nakonec ten kontrast oproti mému plánu není tak zřetelný, protože pravda není černobílá. Ten příběh si to jiné vyznění na mě trochu vzdoroval (*usmívá se*).

Alena Mornštajnová se svědomitě věnuje i propagaci svých knih. Snímek z autorského čtení.

■ Stává se vám, že příběh najednou žije svým životem a nemáte nad tím úplně vládu?

Stalo se mi to i při psaní *Hany*. Motivací byl dávný příběh tyfové epidemie, která zasáhla Valašské Meziříčí v 50. letech. Ale při rešerši jsem narazila i na holocaust. A tím se mi tam dostalo silné téma, jak se dvě hlavní ženské hrdinky sžívají, jak k sobě nacházejí složitě cestu. Každá má jiný pohled na život, každá má za sebou jiné životní zkušenosti.

■ Zmínili jste, že román *Hotýlek* vypráví téma, že mlčící většina dovolila za totality režimu páchat zvěrstva. Vy jste za něj údajně nemohla studovat?

Až tak to nemůžu říct. Hlásila jsem se na výběrovou školu – překladatelství, tlumočnictví z angličtiny. Už tehdy jsem měl všeobec-

„Nikdo z rodiny nevěděl, že píšu knihu.“

nou státnici z angličtiny a myslím, že jsem ten jazyk slušně ovládala, takže naděje byla. Jenže jsem neměla ten správný dělnický původ. Ale nevím... Každopádně po revoluci mě bez problémů přijali na první pokus.

■ Špatný kádrový profil? Co dělali rodiče? Problém byl spíš u dědečka, měl zubařskou praxi, kterou mu zabavili. Je zajímavé, že tatínek se i přesto v 50. letech na medicínu dostal. Ptala jsem se na to tety, protože tatínek už nežije, a ta říkala, že měl prostě štěstí, že byla období, kdy se to nějak podařilo. Navíc byl vynikající student. Velmi si přál, aby-
chom se sestrou šly v jeho stopách. U mě se

mu to nevyplnilo, sestra je doktorka. A také ona měla velké problémy dostat se na vysokou. Několikrát jí přišlo vyrozumění, že neprojevila dostatečný zájem o studium. Přitom pracovala v nemocnici jako pomocná síla... Přijali ji až napotřetí, v roce 1989. A já se pak dostala na vysokou krátce nato. Z toho měl tatínek velkou radost, ale dlouho tady pak nebyl... Zemřel v roce 1993.

■ Takže vaši knihu už nestihl. Pochválila vás tedy aspoň maminka?

Ta mě sice příliš nerozmazluje pochvalami, ale je moje největší fanyнка. I pro ni to bylo velké překvapení.

■ Přitom jste v dřívějším rozhovoru říkala, že jste už od dětství věděla, že jednou knihu napíšete...

Věděla to i moje rodina, ale když to pak přišlo, přesto byli překvapení.

■ A proč to trvalo tak dlouho? Málokdo začíná s psaním kolem čtyřicítky...

Měla jsem moc práce. Kvůli tomu jsem udělala celkem riskantní krok a v roce 2000 jsem odešla z obchodní akademie, kde jsem deset let učila angličtinu. Bavilo mě to. Až mě to překvapilo, protože jsem do školy nikdy moc ráda nechodila. V té době už jsem překládala, k tomu jsem vedla nějaké individuální kurzy, takže na psaní jsem neměl vůbec čas. A pochopila jsem, že pokud chci něco napsat, a už tehdy se mi příběh na první knihu honil hlavou, musím se něčeho vzdát. A tak jsem dala výpověď. Bylo mi třicet sedm. Ve škole mému rozhodnutí nerozuměli, ale já jim samozřejmě neřekla celý důvod, že chci psát. Řekla jsem, že toho mám hodně.

■ Projevilo se to nějak na rodinném rozpočtu?

Muž měl stabilní zaměstnání, navíc mi nějaký příjem zůstal, takže jsme to zvládli. A abych rozpočet vylepšila, vzala jsem si víc překladů. Takže jsem zase měla málo času (*směje se*). Proto jsem tu první knížku psala deset let. Převážně v létě o prázdninách, kdy jsem neměla kurzy a tolik nepřekládala. Na volné noze jsem byla pět let. Poté jsem dostala výhodnou nabídku učít na jazykové škole. Vrátila jsem se do zaměstnání. A z něj jsem odešla až poté, co mi vyšla první knížka. Říkala jsem si, že bych se psaním mohla živit.

■ Už víc vyděláte svými knihami než překlady?

Zatím ne. Je to zhruba vyrovnané. Ale překlady se nechci vzdát. Kdybych rozvázala kontakty s nakladatelstvím, pro které dělám překlady, tak by se mi mohlo stát, že až je třeba za rok za dva budu potřebovat, mohli by mi říct, že už vzali někoho jiného.

■ Máte spočítáno, kolik knih byste musela napsat, abyste se uživila jen psaním? Jednu ročně?

Nikdy nevíte, jak se knížka bude prodávat. Pokud by byla úspěšná jako ty předchozí, tak bych asi musela napsat jednu za rok, abych si udržela současnou životní úroveň. A to samozřejmě nezvládnou. I kvůli tomu nechci být odkázaná jen na psaní. Nechci, aby se pro mě změnilo v povinnost.

■ Kolik vašich knížek se prodalo?

Za loňský rok asi 12 tisíc výtisků románu *Hana*. Ta navíc funguje jako sněhová koule, protože díky poslední knize mě objevilo nejvíce lidí a ti si teď kupují i ty předchozí romány.

■ Jaké to je, když český autor přijde poprvé do knihkupectví a vidí tam svoji knížku? Cítí radost? Nebo obavu, jak si v té záplavě knih zákazník najde tu jeho?

Teď už je to radost. Ale když jsem tam přišla poprvé, opravdu na mě z té záplavy knih padla tíseň. Říkala jsem si: „Proč by se měl prodávat zrovna můj román, když je tady tolik skvělých knih?“ Ale když teď přijdu do knihkupectví, mám radost, protože vím, že moje knihy nezapadly.

„První román jsem tvořila deset let.“

■ Radost spisovatele je jasná - mít v ruce vydanou knížku. Jak je to u překladatele a učitele? Co je tou největší odměnou u těchto profesí?

Psaní a překládání je osamělá činnost, učení to pěkně doplňovalo. Díky němu jsem byla každý den v kontaktu s lidmi. A já mám lidi ráda. Největší radost je, když něco člověku vysvětlíte takovým způsobem, že se to naučí používat. Když je to přátelské setkání, které je pro obě strany užitečné. Ale když učíte dlouho, třeba jako já deset let, dostáváte se do fáze, kdy si říkáte: „Ten předpřítomný čas vysvětluju už podvacáté a oni to pořád neumí.“ Jenže vám nedochází, že jste to sice vysvětlovali už dvacetkrát, ale jiným lidem. Jste ve fázi, když už se to stává rutinou a tak trochu vás to přestane bavit. Jsem ráda, že

▲ Chváleného románu *Hana*, který vyšel loni, se celkově prodalo více než 20 tisíc výtisků (minulý rok kolem 12 000 a letos už přes 8 tisíc) a v roce 2017 byl třetí nejprodávanější knihou nakladatelství Host. Román *Hotýlek* (2015) má na kontě pět tisíc výtisků, prvotina *Slepá mapa* (2013) téměř deset tisíc.

jsem se do té fáze naplno nedostala, odešla jsem včas.

■ Co je odměnou pro překladatele?

Překládám tak dlouho, že to je pro mě prostě práce. Mám radost, když se mi povede věrně něco převést do jiného jazyka, když v překladu zachovám emoci... Ale většinou překládám literaturu pro ženy. Takové knížky bych sama nepsala ani nečetla. V jednu chvíli jsem měla pocit, že dělám zbytečnou věc. Ale mluvila jsem o tom se svou redaktorkou a ona mi na to řekla krásnou věc: „Píše nám hodně žen, že jim ty knihy pomohly, když prožívaly něco velmi těžkého, třeba nemoc nebo odchod blízkého člověka.“ Chápu, že v tu chvíli nebyly schopné číst náročnější texty. Od té doby se na tenhle typ literatury dívám jinak.

■ Co pomohlo vám, když takhle brzy odešel váš tatínek?

Bylo to moje první blízké setkání se smrtí, takže to mnou otřásl. Od té doby je můj život jiný. Tam jsem ztratila pocit jistoty a bezpečí. Pochopila jsem, že ta rána může přijít znenadání odkudkoli a že se na to nedá připravit. Rodiče jsou záchranná síť a bohužel i o ni jednou přijdeme. Hodně dlouho jsem si to v sobě nedokázala zpracovat.

■ Pomohly vám k tomu i knížky?

Spíš rodina. Děti byly ještě malé, takže jsem se musela postarat, myslet na jiné, takové ty provozní věci. Nebyla jsem v té době schop-

S manželem, velkým fandou do sportu, plánují dobrodružnou dovolenou. Ona by ráda do Chile.

ná soustředit se na čtení. Spíš jsem se musela zabrat do nějaké práce. Měla jsem naštěstí hodně povinností. Tehdy jsem učila na obchodní akademii a přitom jsem studovala vysokou školu, obor čeština a angličtina, takže jsem četla většinou knížky do školy.

■ **Když máte špatnou náladu, odrazí se to na výběru knížek? A čtete pak raději třeba humoristickou literaturu? Nebo se ráda u něčeho dojmete?**

U mě při výběru knih nálada nehraje roli. Jen třeba na dovolenou si většinou vezmu nějakou oddechovku. Nebo něco, o čem se zrovna hodně mluví, abych byla v obraze. Dříve jsem četla hodně i severské detektivky, ale poslední dobou jsem od nich upustila. Zrovna teď čtu třetí díl románu *Geniální přítelkyně* od Eleny Ferrante.

■ **Říkáte si při čtení knížky: „To bych napsala líp“, nebo naopak: „Tak tohle bych takhle nezvládla“?**

U některých si opravdu říkám: „Páni! Tak to je opravdu skvěle napsané.“ Ale styl, kterým píšu, mi vyhovuje. Tedy že to vyprávění odsýpá. Jsem taková i v životě. Nikdy se dlouho nerozhoduji. Ani při psaní knížky se v ničem dlouho nepitvám. V nějaké recenzi na moji knížku jsem si přečetla, že píšu lehce a že to je dar i prokletí. Zní to pěkně. Ale pak jsem nad tím přemýšlela a došla jsem k tomu, že vůbec nepíšu lehce. Za den napíšu jednu dvě stránky, ale sedím nad tím celé dopoledne. Druhý den se k tomu vrátím, pročtu to a proškrtám. Takže o to víc jsem ráda, že moje texty působí lehce, protože se tak rozhodně nerodí. Kdybych psala lehce, tak mi román netrvá dva roky příprav a dva roky psaní jako ten poslední. Někdo napíše knížku za měsíc, za dva, to bych nezvládla. Tedy asi bych to zvládla, ale jak by to vypadalo?

■ **U jaké knížky jste si řekla: „Páni, to je skvěle napsané!“?**

Třeba u knih Olgy Tokarczukové, tu mám moc ráda a chtěla bych ji poznat. Tím spíš,

že bydlí poblíž českých hranic. Ona dokáže napsat příběh velmi poutavě a ke všemu je to výborně napsané. A já od knížky příběh očekávám. Spousta knih je literárně velmi hodnotných, ale příběhy mají potlačený.

■ **Zatím v každé knize máte na piedestalu hrdinky, hrdinové jsou tak trochu v pozadí. Je to náhoda, nebo ve svém okolí nemáte příklady silných mužů?**

Možná to bude tím, že jsem vyrůstala spíše v ženském prostředí. Jsme rodina plná žen. Tatínek zemřel poměrně mladý, dědečka jsem vůbec nepoznala. Jsem vdaná, svého muže miluju, ale jeden muž v rodině je jen malý vzorek (*směje se*). Ženy mám víc prokouknuté. Ani jsem neměla bratra. Vidím to u svých kamarádek, které to štěstí měly, že jejich vztah k mužům je pak jiný.

„Příběh je pro mě důležitější než styl.“

Lépe je znají a chápou. Já je nemám tak prokouknuté, a proto se při psaní nepouštím na tenký led. Dokážu si lépe představit, co by v kritické situaci udělala nebo si myslila žena. Ale nedokážu se tak dobře vcítit do mužského hrdiny.

■ **Podporuje vás manžel v psaní? Co vám řekl, když jste mu sdělila, že dáváte výpověď, abyste mohla psát?**

Neprozdadila jsem mu to. Řekla jsem mu, že zůstanu doma, abych mohla víc překládat. A on řekl jen: „Dobře.“ Ani on nevěděl, že píšu knížku. Svěřila jsem se mu, až už byla napsaná a z nakladatelství Host mi sdělili, že ji přijali.

■ **A jaká byla jeho reakce?**

Řekl jen: „Jo? No dobrá.“ Vůbec ho to nerozhodilo. Asi má pocit, že ode mě se může dočkat úplně všeho.

■ **A neptal se, jestli jste tam něco nenapsala i o něm?**

Možná ano, ale už si to nepamatuju přesně. Nedávno po mně z nějakého časopisu chtěli povídku o sportu, a to je mi zrovna dost cizí. To jsem se na svého muže obrátila. Odvyprávěl mi moc hezký příběh, ale byl naprosto nepoužitelný (*směje se*). Nakonec jsem si musela něco vymyslet. Sport tam byl, ale nehrál hlavní roli.

■ **Zkusíte napsat knihu, jejímž hlavním hrdinou by byl muž?**

Takovou mám právě teď rozepsanou. A druhou hlavní postavou je dcera. Mužskou linku příběhu vypráví vševědoucí vypravěč, zase jsem se tedy vcítla naplno jen do ženské postavy, ta je vyprávěna v první osobě. Víte, když se spisovatel snaží vyprávět příběh ústy ženské hrdinky, často je mi to podezřelé. To umí málokdo.

■ **Kdo třeba?**

Docela se mi líbí Jiří Hájiček, který se o to pokusil v románu *Rybí krev*.

■ **Myslím, že má trochu ženskou duši... Ostatně říká se, že v každém je trochu opačného pohlaví. A vy mi svým vyjadřováním taky nepřipadáte zrovna jako typická žena.**

Jsem velice pragmatická... To mě život naučil. S Jiřím Hájičkem jsem o tom mluvila, ptala jsem se ho, kde vzal tu schopnost. A on

má dvě sestry. To je podle mě jeden z důvodů. Viděl je vyrůstat, poznal jejich problémy, proto se podle mě do ženského myšlení dokáže dobře vcítit. Kdežto já jsem muže začala poznávat až jako dospělá.

■ **Proč jste tedy dcerám nedopřála bratra?**

Už nebyl čas, myslím, že dvě děti stačí. Pak jsem byla v situaci, kdy jsem hodně pracovala. A myslím, že to oběma dcerám prospělo, obě jsou velmi samostatné, umí se v životě zorientovat. Stát dítěti pořád za zády podle mě není správná cesta.

■ **Jste trpělivější jako autorka a překladačka, nebo jako učitelka?**

Řekla bych, že nejsem vůbec trpělivá. Mám ráda, když se dodrží, co se slíbí, potřebuju pevný řád. Možná právě proto můžu být na volné noze. Nemám problém, že bych něco odkládala a pak stíhala na poslední chvíli. Umím si ten čas zorganizovat. V učení jsem měla problém, že i když jsem se svdomitě připravila na hodinu, nemuselo to dopadnout dobře, protože už jsem nemohla ovlivnit, zda se dobře připraví žáci. O to víc jsem ocenila, že lidé v kurzech se chtěli něco naučit a nemusela jsem je do něčeho nutit. Já totiž nerada druhým něco vnucuju, a na té obchodní akademii jsem ten pocit občas měla.

■ **A jako máma jste byla vždycky trpělivá?**

To by měly posoudit dcery. Ale myslím, že jsem ani na ně nikdy netlačila, do něčeho jsem je nenutila. Myslím, že máme hezký vztah. Říkáme si pokud možno všechno, i ty holčičí věci.

■ **Žijete pořád spolu?**

Ne, mladší dcera, která pracuje jako advokátka, žije v Praze. Starší žije v Brně, obě jsou vdané.

„Nejsem trpělivá, potřebuju pevný řád.“

■ **Kromě vlastní knihy už jste zvládla i další úkol, který jste si předsevzala, a to postavit dům.**

Je to spíš domeček na kraji Valašského Meziříčí. A kolem krásná příroda.

■ **Tam jste také byla hnací síla, nebo jste to nechala na manželovi?**

Tam jsem to taky měla na povel, hlídala jsem řemeslníky, to byla někdy velká fuška. Bohužel jsme zjistili, že je to malé, budeme to muset nějak řešit, na to se hodně netěším.

■ **Malé? Vždyť jste tam jen dva.**

Ale když chceme, aby za námi přijely dcery s rodinami, tak se tam opravdu neve-

jdeme. Je to v podstatě 2+kk. A občas je nás tam osm.

■ **Proč jste se odstěhovala za jednou z dcer?**

V Meziříčí mám kořeny a maminku, kamarádky. Ale dokážu si představit, že bych žila někde jinde.

■ **U čeho relaxujete?**

Poslední rok jsem na to neměla čas. Ale mám sen – jednou, až budu mít víc času, dám do pořádku naši zahradu. Když si chci odpočinout, vezmu si knížku, ale největší relax je pro mě právě práce na zahradě. Anebo navštívím kamarádky. Mají podobné zájmy, takže si hodně povídáme o knížkách. Vymyslíme společné projekty. Třeba jsem psala krátké příběhy, na které pak děti a studenti dvou kamarádek, učitelek, kreslily obrázky. Pak z toho byla výstava a kalendář, dokonce i knížka.

■ **Vyměňujete si knižní tipy i s manželem?**

Ano, on je rovněž velký čtenář. A máme podobný vkus. Teď jsme se posledně shodli na tom, že je skvělá knížka *Zulejka otevírá oči* od mladé tatarské spisovatelky Guzely Jachiny.

■ **Máte nějakou vysněnou dovolenou?**

Chtěla bych do Chile. Manžel je sporták a dobrodruh, takže by určitě jel se mnou. Ale kdy to bude? To nevím.

■ **A sportujete někdy s ním?**

Myslím, že je dobré, když mají partneři rozdílné koníčky, protože se můžou vzájemně obohatit. Ráda poslouchám, když mi vypráví, jak bylo na kole nebo na lyžích. A on zase poslouchá, co jsem zažila na besedě se čtenáři.

■ **Na co se teď nejvíc těšíte?**

V květnu mi vyjde knížka pro děti. Ilustrace dělala Galina Miklínová, která skvěle doprovodila Šrutovy dětské knížky o Lichožroutech. Její obrázky jsou úžasné.

■ **Kdy jste ji stihla napsat?**

Když jsem psala *Hanu*, bylo to občas velmi smutné, potřebovala jsem si to nějak kompenzovat. Je to lehký veselý příběh, v němž nevystupují žádné záporné postavy, některé jsou jen popletené a k smíchu.

■ **Poplakala jste si při psaní *Hany*?**

Nikdy. Byla jsem drsná (*usmívá se*). Ale možná s odstupem se to dostaví. Když čtu *Slepu mapu*, třeba si připravuji úryvky na autorské čtení, konec toho románu mě pokaždé dojme.

Milan Eisenhammer

Alenu Mornštajnovou recenzenti chválí za silný příběh a rychlý spád děje. „Mám ráda, když vyprávění odsýpá. Jsem taková i v životě. Nikdy se dlouho nerozhoduji. Ani při psaní knížky se v ničem dlouho nepitvám,“ říká autorka upřímně.